

โรคคางทูม (Mumps)

โรคคางทูม เป็นโรคติดต่อจากเชื้อไวรัสในกลุ่ม Paramyxovirus ก่อให้เกิดการอักเสบของต่อมน้ำลาย มีระยะฟักตัวตั้งแต่ 12 - 25 วัน (โดยเฉลี่ยประมาณ 16 - 18 วัน) เชื้อไวรัสสามารถติดต่อจากคนหนึ่งไปสู่อีกคนหนึ่งโดยการสัมผัสโดยตรง และการปนเปื้อนสิ่งคัดหลั่งจากระบบทางเดินหายใจ หรือ น้ำลาย ผู้ป่วยมักมีอาการต่อมน้ำลายบวมโต เจ็บ อาจมีไข้ต่ำ ๆ ปวดเมื่อย อ่อนเพลีย ในผู้ป่วยวัยรุ่นชายมีโอกาสเกิดภาวะแทรกซ้อน เช่น อัณฑะอักเสบได้ ร้อยละ 25

ในประเทศไทยเริ่มมีการเฝ้าระวังโรคคางทูมตั้งแต่ปี พ.ศ. 2514 โดยพบว่ามีความโน้มเอียงอัตราป่วยของโรคเพิ่มขึ้น จนกระทั่งปี พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา มีการให้บริการวัคซีนรวมป้องกันโรคคางทูมและหัดเยอรมัน (MMR) กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 แก่เด็กไทยทั่วประเทศ ทำให้อุบัติการณ์ของโรคคางทูมลดลง (รูปที่ 1) และในปี พ.ศ. 2553 ได้เปลี่ยนวัคซีนหัดสำหรับเด็กอายุ 9 - 12 เดือน เป็นวัคซีนรวมหัด - คางทูม - หัดเยอรมัน

แนวโน้มการเกิดโรคในช่วง 10 ปีย้อนหลัง ในช่วงปี พ.ศ. 2547 - 2549 (ค.ศ. 2004 - 2006) พบว่า แนวโน้มอัตราป่วยของโรคคางทูมลดลง ต่อมาในช่วงปี พ.ศ. 2550 - 2551 (ค.ศ. 2007 - 2008) อัตราป่วยกลับเพิ่มสูงขึ้น และสูงสุดในปี พ.ศ. 2552 (ค.ศ. 2009) 32.12 ต่อประชากรแสนคนหลังจากปี พ.ศ. 2552 เป็นต้นมา พบว่าแนวโน้มผู้ป่วยโรคคางทูมลดลงอย่างต่อเนื่องในแต่ละปี ในปี พ.ศ. 2556 (ค.ศ. 2013) มีผู้ป่วย 5,921 ราย อัตราป่วย 9.16 ต่อประชากรแสนคน (รูปที่ 2) อัตราป่วยแต่ละเดือนในปี พ.ศ. 2556 ต่ำกว่าปีอื่น ๆ ในช่วง 4 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2552 - 2555) (ค.ศ. 2009 - 2012) (รูปที่ 3)

โรคคางทูมเป็นโรคที่พบได้ตลอดปี แต่มักพบมากใน 2 ช่วงระหว่างเดือนมกราคม - เมษายน และกรกฎาคม - กันยายน พบผู้ป่วยเพศชายมากกว่าเพศหญิง อัตราส่วนเพศหญิงต่อเพศชายเท่ากับ 1: 1.1 พบอัตราป่วยสูงสุด คือ กลุ่มอายุ 5 - 9 ปี อัตราป่วยเท่ากับ 45.74 ต่อประชากรแสนคน รองลงมาคือ กลุ่มอายุ 0 - 4 ปี (39.51) และ 10 - 14 ปี (16.93) (รูปที่ 4) อาชีพที่ป่วยมากที่สุด คือ นักเรียน ร้อยละ 49.79 รองลงมาคือ ในปกครอง (24.93%) และรับจ้าง (10.47%) ส่วนบุคลากรสาธารณสุขมีอัตราป่วย ร้อยละ 0.12

การเข้ารับการรักษาของผู้ป่วยโรคคางทูม ส่วนใหญ่รับการรักษาที่ โรงพยาบาลชุมชน ร้อยละ 48.71 รองลงมาคือ สถานีอนามัย (34.82%) และโรงพยาบาลศูนย์/โรงพยาบาลทั่วไป (14.96%) โดยได้รับการรักษาเป็นผู้ป่วยนอก ร้อยละ 97.61 และเป็นผู้ป่วยใน (2.39%)

แนวโน้มอัตราป่วยโรคคางทูมรายภาค พบว่า ในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา พ.ศ. 2552 - 2556 (ค.ศ. 2009 - 2013) อัตราป่วยในภาคเหนือมีแนวโน้มลดลง ตรงกันข้ามกับภาคใต้ที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2554 (ค.ศ. 2011) เป็นต้นมา โดยพบว่า ในปี พ.ศ. 2556 ภาคใต้มีอัตราป่วยสูงสุด คือ 22.81 ต่อประชากรแสนคน รองลงมาคือ ภาคเหนือ (11.10) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (6.39) และ ภาคกลาง (5.22) (รูปที่ 5) จังหวัดที่มีอัตราป่วยต่อประชากรแสนคนสูงสุด 5 อันดับแรก คือ สตูล (58.80) พัทลุง (45.71) สงขลา (38.43) เชียงราย (28.27) และนราธิวาส (28.22) (รูปที่ 6)

ในปี พ.ศ. 2556 สำนักระบาดวิทยา ได้รับรายงานการระบาดของโรคคางทูม 1 เหตุการณ์ ในช่วงเดือนมกราคม - กุมภาพันธ์ จากจังหวัดปัตตานี รวมผู้ป่วยในเหตุการณ์การระบาด 23 ราย อายุระหว่าง 3 - 12 ปี เหตุการณ์ระบาดเกิดในโรงเรียน โดยปัจจัยเสี่ยงที่พบ คือ เด็กไม่เคยได้รับวัคซีนรวมหัด - คางทูม - หัดเยอรมัน ผู้ป่วยมีกิจกรรมการเล่นคลุกคลี และใช้สิ่งของร่วมกัน เหตุการณ์นี้ยืนยันการระบาดโดยการเก็บตัวอย่างซีรัมจากผู้ป่วยส่งตรวจทางห้องปฏิบัติการ ตรวจพบภูมิคุ้มกันต่อเชื้อไวรัสคางทูม ในด้านการป้องกันควบคุมโรค ทีมเฝ้าระวังสอบสวนเคลื่อนที่เร็วในพื้นที่ได้ให้ความรู้แก่เจ้าหน้าที่ในโรงเรียนและศูนย์เด็ก ทำความสะอาดสิ่งของเครื่องใช้และติดตามให้วัคซีนป้องกันโรคคางทูม หัดเยอรมัน (MMR) ในกลุ่มเสี่ยงที่ยังไม่ได้รับวัคซีน

การตรวจวินิจฉัยทางห้องปฏิบัติการของโรคคางทูมในปี พ.ศ. 2556 ดำเนินการโดยกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข ด้วยวิธีการตรวจหาระดับภูมิคุ้มกันชนิด IgM ต่อไวรัสคางทูมจากซีรัมผู้ป่วยจำนวน 62 ตัวอย่าง พบว่า ให้ผลบวก 29 ตัวอย่าง ร้อยละ 46.77 และการตรวจแยกเชื้อไวรัสจากน้ำลายผู้ป่วยจำนวน 4 ตัวอย่าง พบเชื้อไวรัสคางทูม 2 ตัวอย่าง (genotype J) ร้อยละ 50

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ห้องปฏิบัติการฝ่ายไวรัสระบบประสาทและระบบไหลเวียนโลหิต สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์สาธารณสุข กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์

เอกสารอ้างอิง

1. Mumps <http://www.cdc.gov/mumps/>
2. ตำราวัคซีนและการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรคปี พ.ศ. 2556 สำนักโรคติดต่อทั่วไป กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข

ผู้เรียบเรียง

ภันทิลา ทวีวิทยาการ

บรรณาธิการวิชาการ

พญ.ดารินทร์ อารีโยชัย

Fig.1

Reported Cases of Mumps per 100,000 Population by Year, Thailand, 1971 - 2013

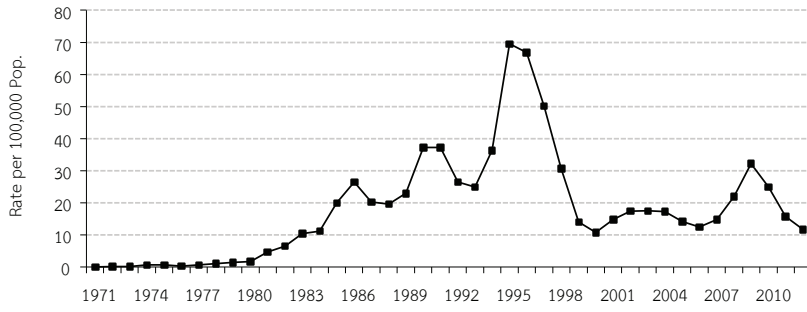

Fig.2

Reported Cases of Mumps per 100,000 and Case Fatality Rate by Year, Thailand, 2004 - 2013

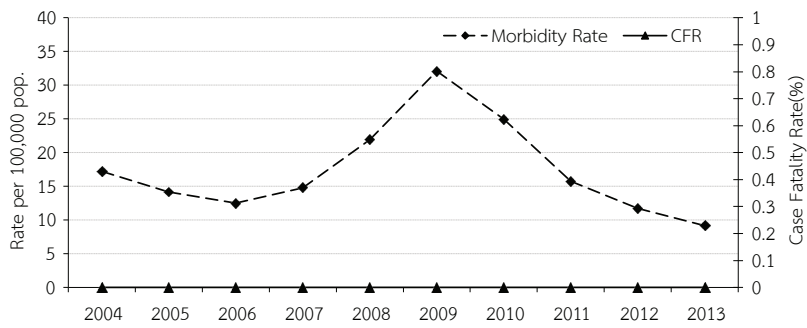

Fig.3

Reported Cases of Mumps by Month, Thailand, 2009 - 2013

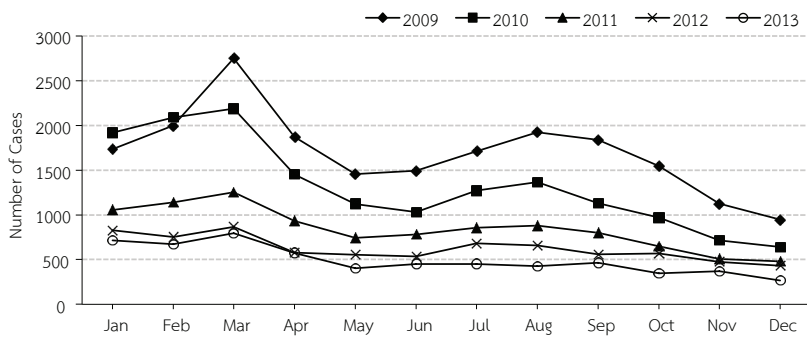

Fig.4

Reported Cases of Mumps by Age-group, Thailand, 2009 - 2013

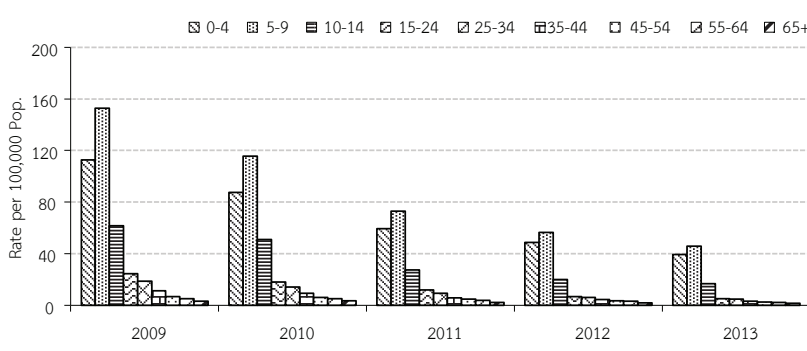

Fig.5

Reported Cases of Mumps per 100,000 Population by Region, Thailand, 2009 - 2013

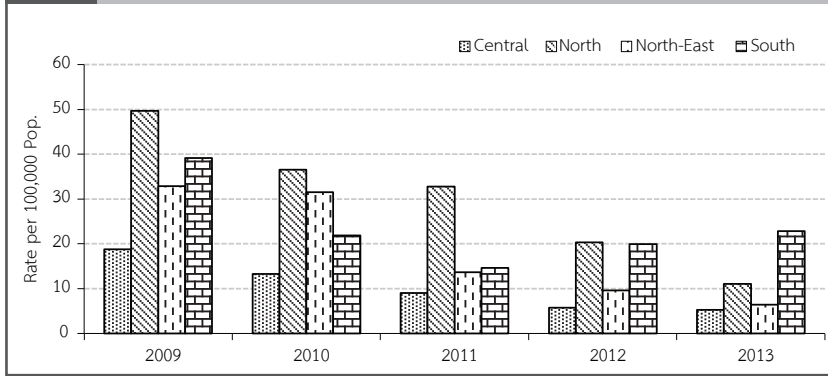

Fig.6

Reported Cases Mumps per 100,000 Population by Province, Thailand, 2013

